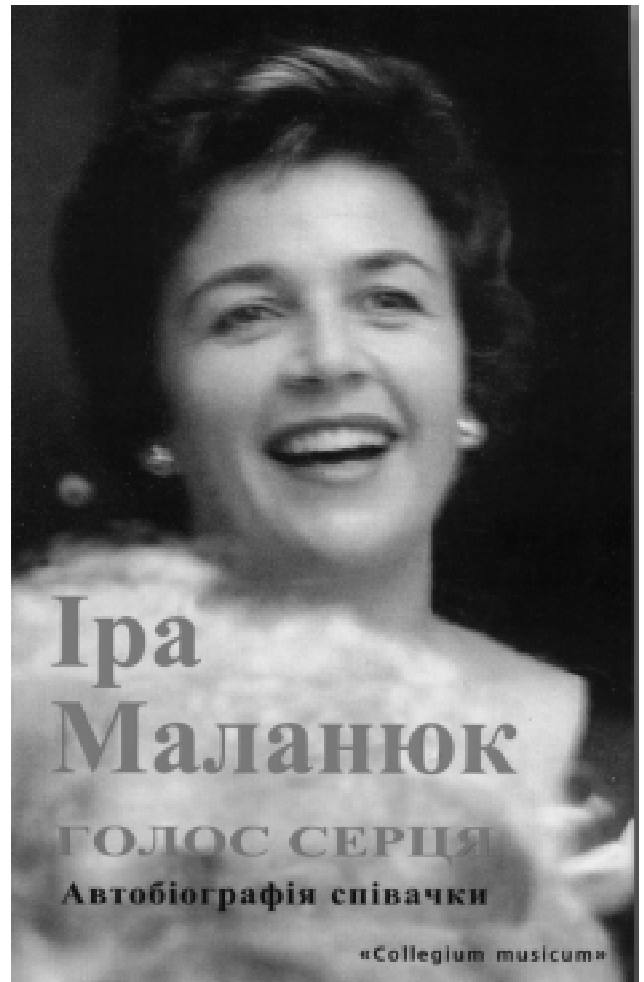

Любов КИЯНОВСЬКА

ПОСЛУХАЙМО ГОЛОС ЇЇ СЕРЦЯ

[Ірина Маланюк. *Голос серця. Автобіографія співачки.*
- Видавництво "Collegium musicum" Львівського
товариства Ріхарда Вагнера, 2001. - 306 с.]

Запропонована видавництвом увазі читачів автобіографія Ірини Маланюк "Голос серця" – доволі незвична, а навіть несподівана книга, у якій переплелись розмаїті й часом химерні лінії долі артистки: за цією книгою можна б ставити голлівудський фільм. Але це не вигадка – це реальна життєва історія, така ж драматична, як і історія країни, звідки походить співачка. Адже в плеяді видатних українських співаків, які завоювали в ХХ ст. оперні сцени Європи і світу і про яких, на жаль, нам не завжди вдавалося дізнаватись стільки, скільки вони того вартували, наша краєнка Ірина Маланюк займає видатне місце. Видається просто неймовірним, але здебільшого навіть фахівці, що спеціально цікавились оперною творчістю, із здивуванням відкрили на початку 90-х рр., що, виявляється, в Європі в 40-х–60-х рр. одна з найяскравіших зірок світової сцени, Каммерзенгерін [1] Мюнхенської та Віденської сцени, яку спеціально запрошував для своїх прапрем'єр Пауль Гіндеміт, з якою радо виступав славетний Герберт фон Караян, – була україночку, уродженкою Станіславова, сьогоднішнього Івано-Франківська. І не просто народженою на цих землях, але, що набагато важливіше, завжди свідомою свого походження, великою патріоткою, що далеко від Батьківщини сердечно вболівала над

її пригнобленням і стражданнями. Чи не тому в жодному спеціальному журналі, жодному довіднику чи енциклопедії, виданих у Радянському Союзі, немає навіть найблидшої тіні згадки про співачку, якій небагато знайдеться рівних в історії оперного виконавства ХХ ст.?

1994 р. вона після п'ятдесятьох років вимушеної еміграції відвідала рідний край, де пережила досить суперечливі почуття. З одного боку, сум і розчарування, бо, як згадує сама Ірина Маланюк, "усе це (її рідне місто Івано-Франківськ – прим. авт.) мало такий жалогідний вигляд, що я постановила собі ніколи більше не приїздити. Занадто болісно, коли дитячі спогади розбиваються об невітшну теперішність" [2]. З другого ж – зворушення і радість: адже урочистий ювілейний вечір до 75-річчя від дня народження у Львівському оперному театрі ім. І. Франка (тепер, від 2000 р. ім. Соломії Крушельницької) і самій співачці запам'ятався як вражаюча подія ("на сцені Львівського оперного театру відбувалося хвилююче свято, яке я не зможу докладно описати, бо від розчулення мені тоді в очах стояли сльози" [3]). Але не лише їй одній: у тодішньому контексті відкриття нових імен і місця української культури в світі він глибоко закарбувався в пам'яті нам усім, присутнім на тому чудовому вечорі.

Трохи з особистих спогадів. *Пригадую саме цей концерт, у чомусь доволі незвичний, бо ніколи перед тим не доводилось слухати зі сцени театру голос оперної співачки у фонозапису, та й ніколи раніше не була присутня на імпрезі, де стільки людей (а зал був забитий вщерть!) прийшло послухати саме такий запис, врешті, просто подивитись на живу легенду європейської опери Слово про Іру Маланюк виголосила професор, доктор мистецтвознавства Стефанія Павлишин, авторка першого про неї дослідження під назвою “Історія однієї кар’єри”. Та найбільше вразив мене запис арії Еболи з опери Дж. Верді “Дон Карлос”. Коли її хвилюючий і сильний голос із надзвичайним, сказати б, діамантовим блиском досягнув найвищої ноти, мороз пішов по шкірі, на хвилю уявила собі, як мала б виглядати ця красива навіть у поважному віці співачка у розквіті своєї вроди й таланту, яке неповторне артистичне враження вона справляла.*

Здебільшого мемуари грішать певною нарцистичною зосередженістю артистів на своїй особі і своїх успіхах, скрупульозних описів іноді дрібничкових фактів власної біографії. Книга Іри Маланюк під тим оглядом вигідно вирізняється на тлі переважаючої більшості подібних спогадів, хоча, звісна річ, співачка з приємністю і зворушенням пише про ті чудові відгуки, які отримувала за свої кращі ролі, про щонайпозитивніше ставлення до неї видатних майстрів сцени – співаків, диригентів, режисерів, композиторів, з якими їй довелося працювати.

Але не ці епізоди є центральними в книзі. Якщо спробувати визначити її жанр, то довелося би серйозно замислитись, як можна окреслити його однозначно, бо в “Голосі серця” переплелись риси сімейної хроніки та національно-патріотичні мотиви, спокійний і доброзичливий аналіз манери інших видатних артистів (без заздрости й осуду, без опису дрібничкових закулісних інтриг і прагнення вищитись) та вдумливе осмислення музично-сценічної спадщини, ліричні монологи і навіть оцінка політичної ситуації. Таке багатомірне сприйняття оточуючого світу, влучна характеристика багатьох явищ і осіб свідчить про неабиякий інтелектуальний і духовний рівень видатної артистки. Відчувається, що авторка прекрасно орієнтується в багатьох царинах гуманітарних знань – в естетиці, музикознавстві, історії, літературі та театрі.

Окремо слід зазначити її вишуканий літературний стиль, поетичність, образність, емоційність, а разом із тим стислість і влучність висловлювання (маючи змогу прочитати книгу в німецькому оригіналі та українському перекладі, хочу віддати належне прекрасній, попросту ювелірній перекладацькій роботі Алли Ільницької). Деякі епізоди з книги звучать як фрагменти новел чи романів. Ось, наприклад, як авторка описує свою останню зустріч із знаменитим диригентом Вільгельмом Фуртвенглером, з яким вона досить часто співпрацювала в оперних виставах: “Фуртвенглер пояснював, розповідав, показував мистецькі шедеври, просив мене щось розповідати. Він цікавився, яку віру я сповідаю, з особливою увагою прислухався до моїх розповідей про греко-католицьку кон-

фесію. Коли я сказала, що мене непокоїть велика кількість сект, яких останнім часом усе більше, він відповів: “Найважливіше – мати віру”. Ми вже мали виходити з Базиліки, але Фуртвенглер зупинився перед “Пістою” Мікельанджело й застиг у глибокому мовчанні. Ми з секретаркою стояли на кілька кроків позаду нього: мені назавжди запам’яталася ця висока, заглиблена в себе постать перед геніальним витвором західного мистецтва” [4].

Останній штрих, на який конче треба звернути увагу в цій книзі, – це послідовне підкреслення Ірою Маланюк своєї національної приналежності і її патріотизм, який, особливо в сучасних умовах, видається гідним наслідування. Це не показне лицемірне биття себе в груди з клятвами на вірність Батьківщині – і готовість зрадити її за першої зручної нагоди, а спокійне, гідне усвідомлення власних витоків, тепло і любов у розповідях про рідну землю, активна пропаганда української пісні та принципове обстоювання окремішності свого народу за будь-яких ситуацій і обставин. Наведемо ще один уривок із книги: “Навесні 1972 р. здійснилась моя заповітна мрія – заспівати для української діаспори Канади та Сполучених Штатів. Я виступала в Чикаго (там серед українців були колишні пацієнти мого батька і навіть діда), у Детройті і Торонто. Мій останній привселюдний виступ відбувся 14 травня 1976 р. у Відні. Це був вечір української пісні з гітарним супроводом професора Лео Вітошинського”. Як же сильно треба любити свій народ, щоби, проживши сорок років на чужині, все-таки завершувати багатолітню блискучу кар’єру рідною піснею!

Великої подяки вартують видавці української версії книги – видавництво “Collegium musicum” Львівського товариства Ріхарда Вагнера, перекладач п. Алла Ільницька та редактор Богдан Котюк, який доповнив німецький оригінал мемуарів докладним описом опер, про які згадує Іра Маланюк та в яких вона виступала. Це дозволить користуватись книгою також науковцям, а не лише меломанам та любителям мемуарної літератури. Книга “Голос серця”, безсумнівно, збагатить нашу зарубіжну україніку та посяде гідне місце в колі досліджень, присвячених історії української музичної культури.

1. *Каммерзентерін – букв. камерна співачка, але в цьому випадку точнішим був би переклад почесного титулу як “придворна співачка”: в тому значенні він наближається до наших почесних звань Заслуженого чи Народного артиста, бо йогощо надають лише співакам (та інструменталістам) – виконавцям серйозної музики, а не естрадної, і присвоюють значно рідше.*

2. *Іра Маланюк. Голос серця. Автобіографія співачки. - Вид-во “Collegium musicum” Львівського товариства Ріхарда Вагнера, 2001. - С. 15*

3. *Там само. - С. 241*

4. *Там само. - С. 148*